

EKONOMİ POLİTİK

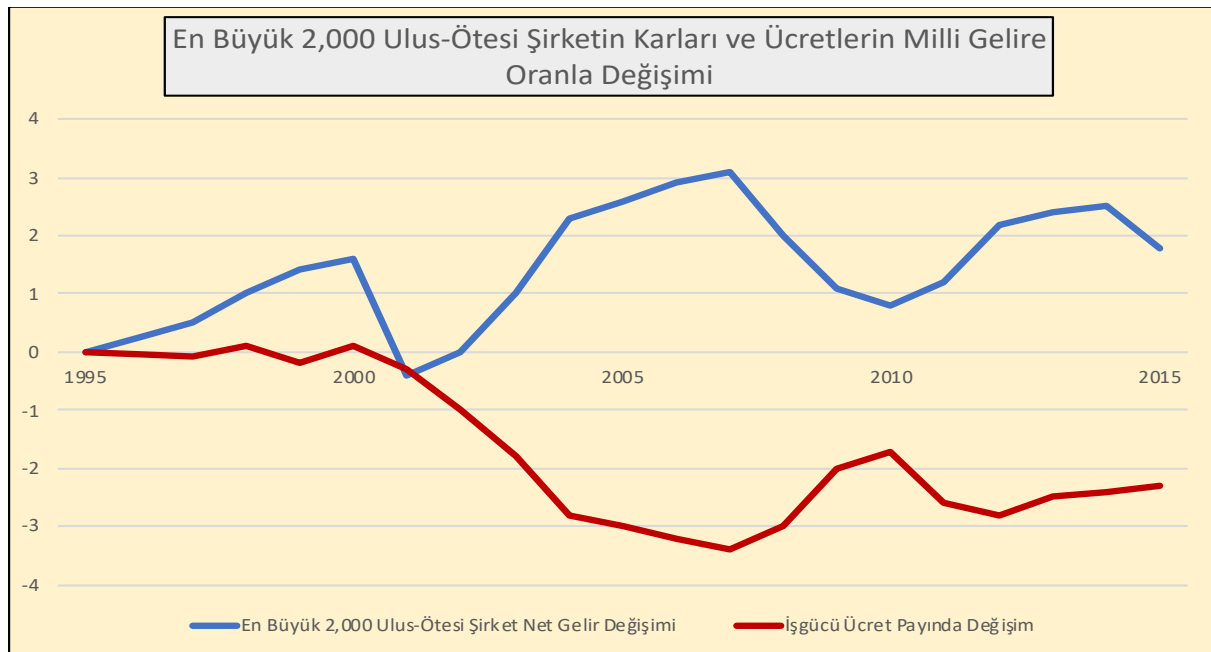
Erinç Yeldan, 22 Mayıs 2019

Hiper-Küreselleşmenin Ardından - II

Bu haftaki yazımız geçen haftanın devamı niteliğinde. Geçen hafta aynı konu başlığı altında küresel ekonomide süregelen durgunluk sürecine odaklanmış ve bu bağlamda küresel kapitalizmin merkez ekonomilerinde 2009 sonrasında kar oranlarının seyrini irdelenmiş idik. Söz konusu dönemde ulusal ekonomiler düzeyinde kar oranlarında gözlenen gerileme, sabit sermaye yatırımlarındaki durgunluğun ve dolayısıyla üretkenlik süreçlerinde gözlenen yavaşlamanın da ana nedeni olarak göze çarpıyor.

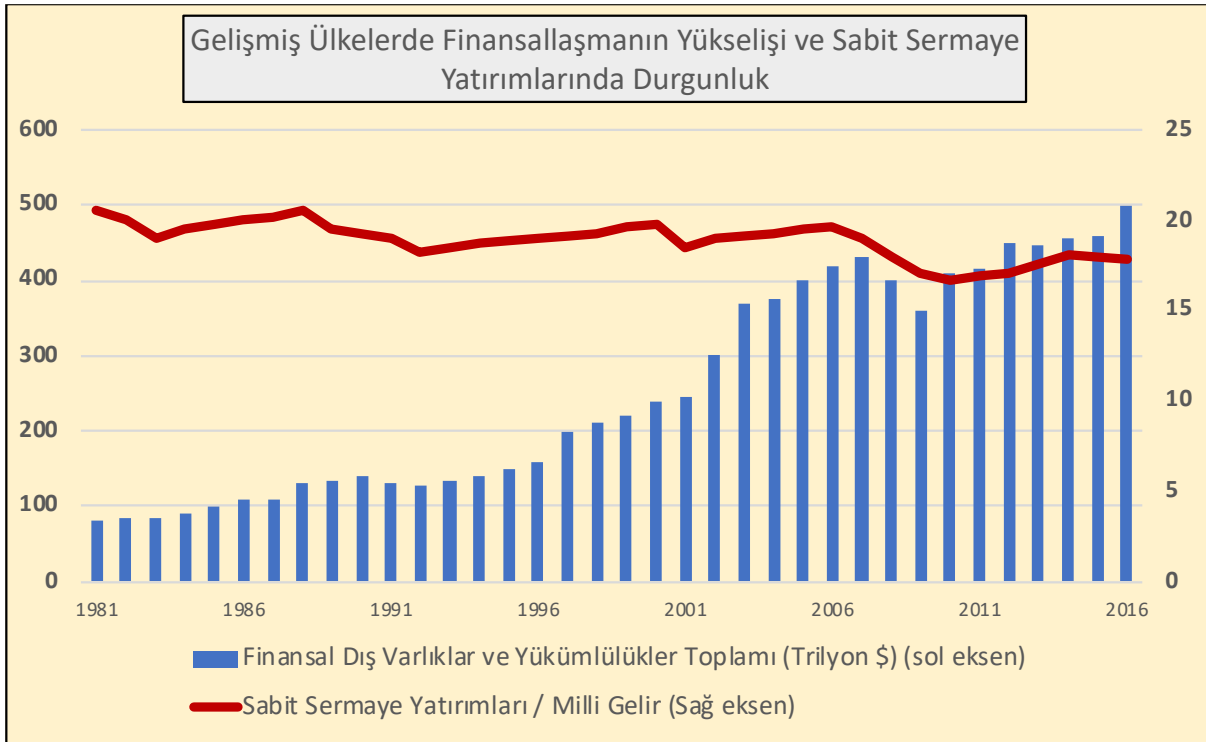
Ancak ilginçtir ki bu tespit küresel sermaye şirketlerinin güç ve büyüklüğüne bağlı olarak çok önemli farklılıklar dile getirmekte. Kapitalist birikim, gelir eşitsizliğinin sadece sermaye – emek arasında değil, sermaye grupları arasında da derinleştiğini belgeliyor. Örneğin Boston Üniversitesi Kalkınma Politikaları Merkezi ve UNCTAD verileri küresel boyutta faaliyet gösteren ulus-ötesi şirketler arasında en büyük yüzde 1’lik 2,000 adet tekelci işletmedeki kar oranlarının, ulusal ortalamaların aksine, güçlenerek sürdürülebildiğini vurguluyor. (*)

Uluslararası ticaret ülkeler arasında değil, küresel meta zincirinin ayrıntılı tasarımlarını düzenleyen tekelci ulus-ötesi şirketler tarafından belirleniyor. Ancak, bu hiper-karlılık dalgasının ardında yatan emeğin sömürsü kapitalizmin eşitsiz gelişme yasalarının yoğun bir biçimde yansması olarak ön plana çıkıyor. Aşağıda sözü edilen Boston Üniversitesi ve UNCTAD ortak çalışmasından derlediğimiz grafik, kapitalizmin 21. yüzyıldaki gelir dağılımı süreçlerini net biçimde özetliyor.

Ancak, bu eşitsiz büyüme süreci kapitalizmin iç çelişkilerine dayalı, dengesiz ve çarpık büyüme olgusunu da beraberinde getiriyor. Kapitalist dünya, karlılığındaki gerilemeyi 1980’lerden bu yana sürdürdüğü finansal rant ve spekülasyon gelirleri ile beslemeye çalışmaktaydı. Kapitalizmin küresel düzeyde artan rekabeti, teknolojik doygunluk ve yol açtığı sosyal ayrımcılık ve şiddet ile birleştiğinde, finansal sistemin kumarhane masalarında sunduğu spekülasyon kazançlarının cazibesine rağmen, *ortalama* kar oranlarındaki gerilemenin önüne geçemiyor.

Bütün bu olgular, belirsizliklerin derinleşmesine ve kapitalizmin sistemik olarak içine sürüklendiği durgunluk sürecinde, sabit sermaye yatırımlarında da isteksizlik ve işstahsızlık ile sonuçlanmasına neden oluyor. Aşağıda aynı kaynaktan aldığımız ikinci grafik de bu olguları betimlemekte ve 1980 sonrasında finansal varlıkların küresel düzeydeki şişkinleşmesine karşın, sabit sermaye yatırımlarında ivmelenmenin söz konusu olmadığını belgelemektedir.

1980’lerden başlayarak “*başka alternatif yok*” koşullandırmalarıyla sürdürülen *yeni-küreselleşme efsanesi*, finansal sermayenin ve ulus-ötesi şirketlerin hiper-akışkanlığına, ve devlet aygıtının sermaye lehine yeniden biçimlendirilmesine dayanmaktaydı. “Küreselleşme” diye sunulan bu dönüşüm, özü itibarıyla, sermayenin karlılığını engelleyecek her türlü düzenlemenin kaldırılarak, piyasaların kuralsızlaştırılmasını sağlamayı amaçlamaktaydı. Emek örgütleri ise “yönetişimci” devletin uygulayacağı açıkça faşizme dayalı şiddeti aracılığıyla güçsüzleştirilecek; emeğin sosyal kazanımları tasfiye edilecekti.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamakta olduğumuz küresel kriz bütün bu beklentileri ters yüz etti. Küresel kriz süreci kapitalizmin bizzat kendisidir; Türkiye de bu süreci kendi “yerli ve milli” özellikleriyle derinden yaşamaktadır.

(*) Boston Üniversitesi Kalkınma Politikaları Merkezi ve UNCTAD 2019 “A New Multilateralism for Shared Prosperity”.